

LISTER.

Prijateljci.

(Povest, Spisala Marica Topolnikova.)

„Ah, starši tega ne dovolijo na noben način, ker potem ostaneta oče in mati popolnoma sama. Domača dela bosta že opravljala, a večja, poljska opravila skupno z delavci. Eden drugemu bomo si pomagali, delali z združenimi močmi in Bog bo blagoslovil naš trud.“

Olga je bila vsa srečna in komaj je zakrivala veselje. Poznala je Franceta kot pridnega, pametnega, treznega mladeniča in lahko si je na tak način slikala veselo življenje pri njem. Ampak starši, kaj porečejo starši, to ji je bila uganka.

Ne dolgo potem je govoril France s svojimi in Olginiimi starši o tej zadevi in povsod je dobro opravil. Samo poroko so določili vsled Olgine mladosti na prihodnjo pomlad.

Zopet si je želela prijateljske duše, kateri bi razkrila svoje misli in lepe naide tako lepo slikane sreče bodočih dni. A ni je imela, prijateljica je bila daleč, nje ni zanimalo njeno življenje.

V.

„Olga, ali boš sedaj vesela, ko pride Karolina domov? Pomisli, dobili smo po dolgem času pismo od nje, v katerem nam naznanja, da pride danes z večernim vlakom. Piše med drugim, da lahko o tem obvestimo tudi tebe, naj ji pride kdo naproti, ker bo morala težko nesti“, prisopila nekega jutra France k Olgi ter komaj izgovarja nepričakovano novico v naglici, dobro vedoč, kako je bo slednja vesela.

„Hvala ti, France, da si nam prišel tega prava. t. Ampak vsedi se, da se ne prehladiš, ker si tako razgret. — Ako pa piše Karolina tudi o meni, pripravljena sem ji vse odpustiti in pozabiti. Sla ji bom jaz neprota, če dovoliš. Tako rada bi že ž njo govorila, komaj čakam svidenja.“

„Dobro, le pojdi ti sama k vlakom. Če bo pa imela res težko nesti, je najboljša, da pustita na kolodvoru čez noč, grem jaz jutri zjutraj in odnesem“, svetuje France ter odide.

Ah, kako dolg se je zdel Olgi ta dan. Ure so ji tekale tako počasi, zdele so se ji cela večnost.

Danes, oh danes se ji povrne tako dolgo težko pogrešana prijateljica! Danes jo bo lahko objela, še danes, in razkrila neštivilno lepih nad, koje je gojila v globini srca samo za njo, svojo prijateljico.

Popoldne že ni mogla več strpeti doma, ampak šla počasnih korakov proti kolodvoru.

Po dolgem, nestrpnem čakanju pripiska vendar zaželjeni vlak. Potniki vstopajo in izstopajo, a Karoline nikjer. Olga je že mislila, da je čakala zastoj in ravno hotela oditi, ko pristopi k nji elegantna mestna gospodična.

„Olga, ali si sama, ali ni nikogar mojih domačih tukaj?“ vpraša s ponosnim glasom Karolina.

„To si ti, Karolina!? Nisem te spoznala in že sem mislila oditi. Moj Bog, kako izgledaš in kako strašno si se izpremenila v teh letih, kar se nisva videli“, pravi Olga ter jo misli poljubiti.

„No, ne bodi vendar tako neotesana. Še klobuk mi zbijše z glave, če me tako loviš.“

„Saj ti nisem mislila huđe. Poglej, tako sem se te veselila, mislila sem te samo poljubiti in objeti, v dokaz, da še pri meni stara ljubezen ni ugasnila.“

„Ti pač nič ne razumeš, pozna se ti, da še nisi bila izven kmetskih bajt. Kako bom pa že proti domu izgledala, če me boš tukaj objemala in poljubovala. pomisli, klobuk mi potisneš na stran, zmešaš mi frizuro...“

„Ker me tako oštevaš zavoljo ničesar, ti povem, da že sedaj čudno izgledaš v tej smešni frizuri in čudnem klobuku...“

„Oh, saj sem vedela, da tukaj ljudje ne razumejo, kaj je olika in mestna moda. Moj Milan se je tako trudil, da mi je vse preskrbel, da sem se lahko peljala moderno oblečena domov, a tu se bodo neumni ljudje smejali vsej tej lepoti.“

„Pustiva take pikre pogovore, ki niso umestni pri svidenju tako dolgo razločenih prijateljskih oseb. Poslušaj me rajši, kaj ti imam najprej povedati. V kratkem namreč poročim tvojega brata Franceta. Ti boš mi pa družica pri poroki, kaj ne, Karolina?“

„Jaz ti pa moram najprej povedati, da se pripelje za dva dni Milan in ostane nekaj časa pri nas. Za par tednov se poročiva, je bogatega trgovca sin in jako lep človek. Prosim te torej, bodi vsaj ti toliko pametna, če že drugi ne bodo, ter me kliči za „Linico“ in ne Karolino. Tam me vsi tako kličejo, to je mestno, moderno ime.“

„Linica, kaj pa je to, Linica? Jaz sem te pa že od mladosti navajena klicati za Karolino.“

„In še nekaj! Reci mi vsakokrat „gospodična Linica“, drugače bom se sramovala pred njim...“

„Nikdar, veš Karolina, nikoli ne boš slišala iz mojih ust tega imena. Pri spominu na najino prijateljstvo ti rečem, nikdar in nikoli ne.“

„Oh, tako hlinjeno prijateljstvo, da mi niti te najhine usluge ne moreš storiti. Koliko sem se trudila, da sem se naučila olike in raznih vednosti, koje so potrebne za moderno življenje, a sedaj nimam zato nobenega spoštovanja.“

„Spoštujem in ljubim svojo staro prijateljico Karolino, a tako prevzetne „Linice“, pravzaprav „gospodične Linice“ v strašanski frizuri, čudno smešnem klobuku in obleki, kakor jih nosijo ciganke, nočem poznati, ne spoštovati.“

„Kaj, za ciganko je moja obleka? In vendar je stala toliko denarja. Ti si grozno neumna, tako hudo me žališ.“

„Z najlepšimi mislimi, z nepopisljivim veseljem, sem šla nasproti svoji Karolini, a pripeljala se je tako domisljiva gospica. Kje so leta, katera sva preželi tako srečni, v katerih je naju vezala vez ljubezni!? Da, pretekla so in ne povrnejo se nikdar več, ker tudi prijateljice nimam več...“

„Na take otročarije jaz ne mislim. Sicer pa, na razpotju sva, lahko noč! Ako me ne misliš klicati za „gospodično Linico“, je boljše, da ne prideš k nam, ko bo Milan pri nas, preveč bi se sramovala pred njim.“

„Ni se ti treba bati, nikoli več ne storim enega koraka za teboj, ker sem morala doživeti tako bridko razočaranje. Lahko noč!“

VI.

Dom, kjer sta gospodarila France in Olga, se je v resnici lahko imenoval dom sreče. Tako veselo in zadovoljno jima je teklo življenje, leto za letom se je izgubljalo, da se niti zavedala nista, kedaj je preteklo toliko časa. In vendar je minilo že 7 let, odkar sta poročena.

Lahko imenujemo to „družino, kajti to ime sta izpopolnila mali Francek in Lojzika. Bila sta kaj ljubka otroka, katera je mati lepo vzgajala.

Bil je vroč poleten popoldan. Olga je mislila iti z otrokoma na polje po travo za živino, pa France ji je odsvetoval, češ, naj zavoljo velike vročine hudo pripekajočega solca gre proti večeru, a sedaj si lahko malo odpočijeta.

In res, prav dobro jima je storila senca in južena pri mizi pod košato jablano.

„Bog zna, kako gre Karolini in Milanu, odkar sta poročena. Dostikrat sč mislim, da mogoče ne živita niti tako zadovoljno in srečno kot midva, čeravno sta bogata in imenitna“, pravi Olga proti svojemu možu.

„Meni se pa dozdeva, da je tisto veliko bogastvo združeno z velikimi dolgovi, ki pa še sedaj v zakoncu bolj marašča, ker je Milan zapravljivec, kakor sem pred kratkim izvedel.“

„Bojim se, da bi ne bila Karolina zraven svoje ipepe dole, katero je dobila od doma, še prav uboga.“

„To te naj ne muči, draga Olga. Kriva si je sama, popolnoma sama. Meni ta človek ni nič ugajal, svaril sem jo pred njim, a vse ni nič pomagalo. Ti in mi vsi smo ji bili preneumni, samo on je bil pameten. Niti k poroki nas ni hotela povabiti, ker se je sramovala priprostege stanu.“

„Bog blagoslovi“, zdi se mi, da ste pri južini“, pretrga pogovor dosepevi poštni sel ter izroči Olgi pismo.

„Hvala! Tukaj izpije tudi Vi kupico domačega jabolčnika, ker vina še sedaj nimamo. Kaj ste mi pa prinesli novega? Sicer pa mislim, da je pismo Francetovo“, pravi Olga ter niti ne pogleda naslova.

„Zahvalim, vročina je, bil sem žejen. Pismo pa je vaše, želim, da bi bila vesela poročila v njem. Z Bogom!“

„Dal Bog! Z Bogom!“

Med tem pretrga Olga zavitek in natančneje pogleda.

„Moj Bog, Karolina piše. Poslušaj France!“

Draga mi, ljubljena Olga!

Vidim te, v duhu te vidim, kako se čudiš, ko začneš brati vrstice, pisane od nekdanje tvoje prijateljice, a pozneje ponosne meščanke. A potrpi, čudi se in beri!

Spominjam se onega dne, ko so starši odločili mojo usodo ter me dali v mesto. Preklinjam tisto uro, oh, ko bi tega nikoli ne bili storili!

Kako lepi spomini se mi vračajo na tisti dan, ko sem z boleščjo v srcu zapustila rojstno hišo in šla na vlak, ki me je odpeljal v svet, kateri me je pogubil. Zopet si mi bila ob strani ti, draga mi prijateljica mladosti.

Nisem pozabila pogovora, ki sva ga imeli med potom na kolodvor. V spomin so mi prišle tudi tvoje slutnje, ki so se, žal, uresničile. A glavni namen mojega današnjega pisma je objuba, na katero si ti v svoji sreči že gotovo pozabila, a jaz jo izpolnjujem, objuba, dana ti pred desetimi leti, ob slovesu... .

Z bolnim srcem in potrto dušo sva se poslavljalji ter objubili ena drugo poročati o svoji usodi, o življenju, kakoršno bo pač katera živela za deset let. O tebi jaz ne rabim poročila, vem, da si zadovoljna in srečna, kar ti tudi iz srca želim. Bog naj blagoslovi vsak tvoj korak, vsak gibljaj tvoje roke! A jaz ti hočem poročati in si olajšati srce proti tebi, kajti vedi, danes je ravno desetletnica prvega dneva, s katerim se je začela moja nesreča.

Kako sem živela prvo leto v mestu, ti je itak znano in kako pokvarjena in neumna sem prišla prvokrat na dopust, si okusila. Prosim te sedaj, ko me je srečala pamet, prosim, odpusti, da sem te tako strašno razžalila v svoji zaslepljenosti.

Domači so me vsi svarili, naj ne jemljem tega človeka, ker jim ni ugajal, a proti njihovi volji sem ga vendar-le vzela in sedaj sem nesrečna. Že poprej zadolženo trgovino, česar pa seveda takrat nisem vedela, je sedaj on še bolj zadolžil, ker popiva in igra cele noči. Iz doževajočega se bogastva postala je v teku tega časa prava beračija, čez par dni nama bo vse prodano... .

Iz tako ponosne mestne gospe postala sem navadna dekla, kajti v par dnevih odidem iz tega kraja nekam daleč v službo, da se preživim in odtegnem domačim ljudem, pred katerimi se sramujem. On pa naj stori kar hoče, naj gre, kamor se mu zljubi.

Tako, draga mi Olga, objuba je izpolnjena, znana ti moja usoda po preteku desetletja. Drugih deset že ne bom več učakala, da bi ti zopet poročala o takratnem stanju, kajti teža življenja me bo pritisnila pod zemljo.

A tebi jih želi še dostikrat deset

tvoja nesrečna

Karolina.

Oba sta jokala, ko je prebrala Olga pismo, objubljeno pismo pred desetimi leti. Tudi ona se je sedaj domislila objube, hitro odpisala Karolini, da je srečna, popolnoma srečna in zadovoljna v domačem kraju, na domači zemlji, ter da blagoslovlja starše, ki je niso pustili v tujino. Povabila jo je, naj pride k njima, da bodo vsi skupaj srečno živeli.

A ni je bilo. Objubo je izpolnila, potem pa ni slišala o njej Olga ničesar več... .

Iz celega sveta.

Živ mrtvec. Pred par leti je prišel v Nizzo neki inženir, da bi tam poskusil svojo srečo. Po raznih ponesrečenih poskusih je dobil končno nekega finančnika in ta mu je toliko pomagal, da se je inženir kot samostojen naselil. Godilo se mu je izborno in končno si je kupil krasno vilo v zalivu Inandes-Pius. Vilo je imenoval „Zvezdo morja“ in je nameraval v njej mirno preživeti vse dni svojega življenja. Toda k nesreči je imel sina, ki je živel v Parizu in tam zapravljal ter delal dolgove. Dolgovi so grozno naraščali. Upniki so vedno bolj in bolj pritiskali očeta, toda ta ni hotel ničesar plačati. Kaj naj napravi? Tedaj pa si je izmislil nekaj popolnoma novega. Odločil se je, da izgine, da na videz umre, da uide upnikom. Dne 15. novembra 1912 so dobili vsi trgovci in prijatelji gospoda C. parte, v katerih se je poročalo, da je v vili v zalivu Inandes-Pius umrl bivši stavbeni podjetnik gospod C. Isti dan je bil pogreb lastnika „Morske zvezde“ na antiško pokopališče. Za rakvo so šli služabniki in nekaj sorodnikov, Vila je bila potem opuščena in zaprta. Vest o smrti podjetnika je prišla tudi v Pariz. Izvedeli so jo upniki, ki so prenehali nadlegovati „umrlega“. Polagoma se je stvar pozabila. Za ves svet je bil gospod C. mrtev, samo neki in-

dustrijec ni verjel, da bi bil C. v resnici umrl. Spoznal je, da je naslov na kuverti parta (mrvaško naznanilo) napisal „rajni“ lastnoročno in to se mu je zdelo sumljivo. Končno je lani meseca junija kar nenkrat srečal gospoda C. v Cannesu, živega in zdravega. Od tistega časa so gospoda C. parkrat videli v Nizzi in Monte Carlo. Sodišče je začelo stvar preiskovati. Zanimivo je, kako je bilo mogoče, privediti v Antibah pogreb? Kdo, oziroma kaj, je bilo v rakvi? Mogoče bo sodišče to dognalo.

Zanimiv pobež iz zaporov v Ljubljani. Prva dva kranjska vladnika sedanje dobe, se mladeniča, Leopold Jereb in Ivan Pavlič, sta bila lansko leto zaradi raznih vlomov obsojena na večletno ječo. Jereb je „zbolel“ in so ga v zaporu pri deželnem sodišču dali v domačo bolnišnico (Marodezimmer). V noči od sobote na nedeljo je pa ob 2. uri službujoči paznik pogrešil Jereba v sobi. Konstatirali so, da je Jereb zrezal blazine, iz katerih si je napravil vrvi, ter se po nji spustil iz tretjega nadstropja na vrt justične palače, potem je pa popihal v jetniški obleki proti Glincam. Prisopilal je do tamošnjega železniškega čuvaja in ga baje izsilil, da mu je dal civilno obleko. K čuvaju je baje prinesel tudi škarje, s katerimi je zrezal blazine, in mu rekel, da bo prvega stražnika ali orožnika z njimi zrezal, ki bi ga hotel aretirati. Žago, s katero je prežagal v ječi pri oknu mrežo, je

menda popustil tam in se absolutno ne ve, od kod jo je dobil v zapor. Pa malo časa se je veselil prostosti. V neki gostilni je sedel neki mož, ki je spoznal Jereba, ko je prišel v gostilno. Naznanil je to orožniku in ta ga je prijel, zvezal ter odgnal v Ljubljano.

Mesto samomorilcev bi se po pravici smelo imenovati glavno koroško mesto, Celovec. V enem samem tednu se je v Celovcu in njegovi okolici umorilo 11 oseb, 3 so pa rešili smrti. Od 1. januarja do 29. novembra 1913 se je izvršilo nič manj kot 45 samomorov. Poleg tega je na Koroškem med 100 otroci najmanj 50 nezakonskih. Teh žalostnih razmer so krivi: pijača, brezverstvo in divji zakoni. Gorje narodu, ki je izgubil vero in poštenost.

Najstarejši človek v Avstriji je bržkone v Nemškem Brodu na Češkem živeči Jan Navratil. Rojen je bil l. 1799, živi torej že v tretjem stoletju. V razmerju s to visoko starostjo je mož še nenavadno čvrst na duhu in na telesu. Le vid in sluh mu pojemata nekoliko.

Koliko knjig izide na leto. Na leto izide v Nemčiji 33.000, v Rusiji 29.000, na Japonskem 24.000, v Združenih severo-ameriških državah 11.200, v Angliji 11.000, v Italiji 10.900, na Francoskem 10.400, v Švici 10.000, v Avstro-Ogrski 7.000, v severnih državah 6.500, na Balkanu 4.000, na Holandskem 3.700, na Španskem in Portugalskem pa 2.700 knjig.